

**Ομιλία του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Νίκου Αναστασιάδη
κατά την ανακήρυξη του ως Επίτιμου Διδάκτορα της Νομικής Σχολής του
Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης**

Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, αίθουσα «Αιμίλιος Ριάδης», 31 Οκτωβρίου 2019

Εντονότατη είναι σήμερα η συγκίνηση και η συναισθηματική φόρτιση που βιώνω.

Συγκίνηση που αυθόρμητα προκαλείται από την απόδοση της ύψιστης των τιμών που η περιώνυμη Νομική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου μου προσφέρει.

Μιας Σχολής που υπήρξε καθοριστική στη διαμόρφωσή και καταξίωση εξεχουσών προσωπικοτήτων του ευρύτερου Ελληνισμού, στους τομείς της πολιτικής, της νομικής και της εκπαίδευσης.

Απευθυνόμενος προς τις Πρυτανικές Αρχές, δεχθείτε παρακαλώ τις ευγνώμονες ευχαριστίες του ιδίου, της συζύγου μου που παρευρίσκεται εδώ, αλλά και του Κυπριακού Ελληνισμού, προς τους οποίους και οφείλω τη σημερινή ύψιστη τιμή.

Την αποδέχομαι ως τη δια του προσώπου μου αναγνώριση των πολυετών αγώνων του κυπριακού ελληνισμού για ελευθερία και δικαίωση.

Ταυτόχρονα, το σκεπτικό της αποφάσεως σας δεν απονέμει μόνον επαίνους και τιμή αλλά υπαγορεύει και την εμμονή μου εις την επιτέλεση του προς την ιδιαίτερη μου πατρίδα χρέους.

Θέλω να σας διαβεβαιώσω πως αυτό το χρέος, αυτό το όραμα, επιδιώκω να επιτύχω μέσα από τη ζεύξη του τι οι κανόνες δίκαιου επιτάσσουν και τι ο πολιτικός ρεαλισμός υπαγορεύει.

Η αναγόρευσή μου ως επίτιμου διδάκτορα της Νομικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης θεωρώ πως ανταποκρίνεται και συμβαδίζει με το διαχρονικά αποδεδειγμένο ενδιαφέρον σας για την τύχη του Ελληνισμού της Κύπρου.

Απευθυνόμενος στους κορυφαίους της νομικής επιστήμης, αλλά και τους λοιπούς των εκλεκτών παρευρισκομένων και προσκεκλημένων σας, θα επικεντρώσω την παρέμβασή μου στους προβληματισμούς που θα πρέπει να απασχολούν κάθε διαχειριζόμενο τις τύχες ενός λαού, της ιστορίας, του πολιτισμού και των παραδόσεων του.

Προβληματισμούς που θα πρέπει πρώτιστα να λαμβάνουν υπόψη και να εδράζονται στους κανόνες δικαίου, αλλά και δεν θα παραγνωρίζουν άλλες παραμέτρους, όπως η ισχύς του θύτη ή του ανίσχυρου του θύματος, τα υπέρτερα συμφέροντα των ισχυρών, την αρνητική επιρροή που ο χρόνος μπορεί να διαδραματίσει, το ρευστόν και συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον, αλλά και τη λειτουργικότητα και βιωσιμότητα της επιδιωκόμενης να επιτευχθεί λύσις.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο κινούμενες, οι Κυβερνήσεις Κύπρου και Ελλάδας ευθύς μετά την παράνομον Τουρκικήν Εισβολήν, αφού συνεκτίμησαν όλα τα δεδομένα και τις προσφερόμενες επιλογές, αποφάσισαν πως εν όψει της αδυναμίας στρατιωτικής αντιδράσεως, η μόνη εναπομένουσα οδός ήτο η ειρηνική επίλυση του προβλήματος δια της προσφυγής στα Ηνωμένα Έθνη και άλλους διεθνείς οργανισμούς, αλλά και του διαλόγου μεταξύ των εμπλεκομένων.

Της αποφάσεως ακολούθησε αριθμός προσφυγών, αλλά και αναλόγων ψηφισμάτων είτε της Γενικής Συνελεύσεως είτε του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

Να σημειωθεί πως σε όλα τα ψηφίσματα επιβεβαιώνετο η κυριαρχία, εδαφική ακεραιότητα και το ανεξάρτητον της Κυπριακής Δημοκρατίας και αφού αναγνωρίζετο το παράνομο των ενεργειών της Τουρκίας, εκκαλείτο η τελευταία να αποσύρει τα στρατεύματα της από το έδαφος της χώρας.

Είναι τοις πάσι γνωστόν πως από της ιδρύσεως της Κοινωνίας των Εθνών και αργότερα της μετεξέλιξης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, επεδιώχθηκε μέσω του Καταστατικού Χάρτη, η υιοθέτηση μιας σειράς κανόνων διεθνούς δικαίου, προκειμένου να επικρατήσει η ειρήνη αλλά και να αποτραπούν επεκτατικές ενέργειες που θα διατάρασσαν την έννομη τάξη.

Παρά ταύτα, τα «καλώς νοούμενα συμφέροντα» των ισχυρών κρατών και η αποφυγή διατάραξης του τότε κρατούντος διπολικού διεθνούς συστήματος και των σφαιρών επιρροής που είχαν εδραιωθεί, δεν επέτρεψε την υιοθέτηση αποτελεσματικών μέτρων όπως το Άρθρο 7 του Καταστατικού Χάρτη προβλέπει.

Αποτέλεσμα τούτου, η Τουρκία ουδέποτε συμμορφώθηκε με τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας ή τα Ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, συνεχίζουσα μέχρι σήμερα την παράνομη κατοχή, αλλά και σειρά άλλων έκνομων ενεργειών εις βάρος της κυριαρχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η μη συμμόρφωση μας υπεχρέωσε να λάβουμε πρόσθετα μέτρα και προς αυτήν την κατεύθυνση κινούμενη, η Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων δικαιωμάτων με τέσσερις διακρατικές προσφυγές που εδικαίωσαν πλήρως την Δημοκρατία, αφού έκριναν ως ένοχον την Τουρκίαν δια σωρείαν παραβιάσεων βασικών άρθρων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Κατά αυτόν τον τρόπο, πέραν της διασφάλισης της κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας του κράτους, διασφαλίζονται και τα ανθρώπινα δικαιώματα των Κυπρίων πολιτών.

Η απροθυμία λήψης των απαραίτητων μέτρων για υλοποίηση των αποφάσεων ενίσχυσε δυστυχώς την αδιαλλαξία της Τουρκίας, η οποία αρνείται μέχρι σήμερα να ανταποκριθεί στις αποφάσεις του ΕΔΑΔ.

Παρά ταύτα, το επιτυχές αποτέλεσμα εδημιούργησε ένα νέο κεκτημένο που σημαντικά ενισχύει τη διαπραγματευτική μας θέση κατά τη διάρκεια των συνομιλιών με την τουρκοκυπριακή κοινότητα και βεβαίως την Τουρκική Δημοκρατία.

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να μου επιτρέψετε να κάνω μια παρένθεση, προκειμένου να αναδείξω πως χωρίς συγκροτημένη στρατηγική οι συνέπειες αστόχων ενεργειών μπορεί να υποθάλψουν ακόμη και κεκτημένα.

Η δημιουργηθείσα ευφορία από την επιτυχή έκβαση των διακρατικών ή/και ατομικών προσφυγών, ενισχυμένη και από έναν άκρατον λαϊκισμό, οδήγησε κατά εκατοντάδες τους πρόσφυγες να καταφύγουν στο ΕΔΑΔ, με προσδοκίαν ανάκτησης των περιουσιών τους και οριστικόν τερματισμό της απαραδέκτου κρατούσας καταστάσεως.

Οι ανησυχίες και συμβουλές των συνετών ότι οι μαζικές προσφυγές θα μπορούσαν να πολιτικοποιήσουν το αίτημα, δεν εισακούσθησαν.

Τα αρνητικά αποτελέσματα της πλάνης κατεγράφησαν, δυστυχώς, στην απόφαση του ΕΔΑΔ στην προσφυγή «Δημόπουλος Vs Τουρκίας» η οποία εξεδόθη στις 5 Μαρτίου 2010, και η οποία, μεταξύ άλλων, διαλαμβάνει:

Νομική υπόσταση την οποίαν απέδωσε εις τη μέχρι τότε παράνομη Επιτροπήν Περιουσιών, την οποίαν είχε συστήσει το ψευδοκράτος, με την αιτιολογία ότι το ψευδοκράτος είναι υποτελές όργανο της Τουρκίας. Υπό μία έννοια είναι θετικό αλλά από την άλλη υποχρεώνει τον οποιονδήποτε πολίτη της Κυπριακής Δημοκρατίας να εξαντλεί τα πρωτόδικα ένδικα μέσα τα οποία είναι άλλα από την εν λόγω Επιτροπή.

Το πλέον δυσάρεστο, είναι πως ενώ επιβεβαίωνε ότι ο ιδιοκτήτης ακινήτου δεν εστερείτο του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, ανεγνώρισε πρώτη φορά δικαιώματα του παράνομου χρήστη με βάση των συναισθηματικών δεσμών που απεκτήθει, σαν αποτέλεσμα της παρέλευσης του χρόνου.

Όπως αντιλαμβάνεστε, και εδώ τελειώνει η παρένθεση, η εν λόγω απόφαση δημιούργησε και δημιουργεί σοβαρότατα προβλήματα στη δική μας πλευρά κατά τη διαπραγμάτευση του Κεφαλαίου που άπτεται των περιουσιακών δικαιωμάτων των εκτοπισθέντων από τις περιουσίες τους, Ελληνοκυπρίους.

Ένα πρόσθετο ισχυρότατο πλαίσιο στην ενίσχυση των προσπαθειών για εξεύρεση μιας αποδεκτής λύσης, αποτέλεσε η πολιτική που από κοινού υιοθέτησαν οι Κυβερνήσεις Κύπρου και Ελλάδος, για ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παρά τις δυσκολίες και τις ισχυρές ενστάσεις της Τουρκίας, μέσα από τις συγκροτημένες και συνετές αποφάσεις τόλμης των δύο Κυβερνήσεων, ένας ιστορικός στόχος επετεύχθη, σαν αποτέλεσμα του οποίου το σύνολο της εδαφικής επικράτειας της Κυπριακής Δημοκρατίας, με εξαίρεση εφαρμογής του κεκτημένου στις υπό κατοχή περιοχές, αποτελεί πλέον μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Από την ιστορική εκείνη απόφαση, η πορεία προς επίλυση του Κυπριακού απέκτησε νέα δυναμική, αφού στις παραμέτρους για εξεύρεση λύσης προστίθεται πως το υπό μετεξέλιξη καθεστώς θα πρέπει να σέβεται και να υιοθετεί πλήρως το ευρωπαϊκό κεκτημένο.

Ένα γεγονός που αξιοποιήθηκε πλήρως, αφού στο Κοινό Ανακοινωθέν της 11ης Φεβρουαρίου 2014, για πρώτη φορά η τουρκοκυπριακή πλευρά αποδέχεται πως η Κυπριακή Δημοκρατία είναι και θα συνεχίσει να είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την επίτευξη λύσης και πως το ευρωπαϊκό κεκτημένο θα εφαρμόζεται σε όλη την επικράτεια της χώρας.

Πρόσθετα, μέσα από την αποφασιστικότητα και τις επίπονες και επίμονες προσπάθειες που καταβάλαμε, για πρώτη φορά η Τουρκία απεδέχεται πως πέραν από τις εγγυήτριες δυνάμεις στις Συνόδους Κορυφής για επίλυση του Κυπριακού, θα παρευρίσκετο ως παρατηρητής και η Ευρωπαϊκή Ένωση, κάτι που συνέβη τόσο στη Σύνοδο για την Κύπρο τον Ιανουάριο του 2017 στη Γενεύη και εκείνης του Κραν Μοντανά τον Ιούνιο / Ιούλιο του ίδιου έτους.

Ταυτόχρονα και παράλληλα, και προς ενίσχυση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας, μέσα από μια στοχευμένη εξωτερική πολιτική πετύχαμε όχι μόνο να θεμελιώσουμε άριστες σχέσεις με τα γειτονικά κράτη, αλλά και να επιτύχουμε με βάση τη Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας, την οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής μας Ζώνης με τα κράτη της Αιγύπτου, του Ισραήλ και του Λιβάνου.

Η σημασία των πιο πάνω συμφωνιών επέτρεψε στην Κυπριακή Δημοκρατία την εκπόνηση ενεργειακού προγράμματος και με ενάσκηση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων προχώρησε σε σειρά αδειοδοτήσεων με θετικά μέχρι στιγμής αποτελέσματα. Αδειοδοτήσεων που αφορούν εταιρείες πετρελαίων που ανήκουν σε χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Γαλλία και η Ιταλία.

Το πιο σημαντικό, όμως, που θα ήθελα να επισημάνω είναι πως με τις εν λόγω συμφωνίες θωρακίζονται τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας με

βάση το διεθνές δίκαιο, όπως καταδεικνύεται και από τις πρόσφατες αποφάσεις για κυρώσεις εις βάρος της Τουρκίας για τις έκνομες ενέργειες στην ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας.

45 χρόνια μετά και παρά τα ισχυρά νομικά ερείσματα που δημιουργούν τις παραμέτρους με τις οποίες θα έπρεπε να αναζητείται λύση του Κυπριακού, οι επεκτατικές βλέψεις και η αδιάλλακτη στάση που τηρεί η Τουρκία, δεν επέτρεψαν την εξεύρεση μιας λύσης συμβατής με τα όσα έχω προαναφέρει.

Πάγια παραμένει η θέση μας πως δεν μπορεί και δεν πρέπει να αγνοούνται ή/και να παραγνωρίζονται οι κανόνες δικαίου στην αναζήτηση λύσης διεθνών ή τοπικών διενέξεων. Την ίδια στιγμή, η πολιτική κρίση του όποιου ηγέτη δεν θα πρέπει να παραμένει παγιδευμένη σε συναισθηματισμούς, ιδεοληψίες ή ατολμίες.

Αντίθετα, θα πρέπει να προκαλεί και να αξιοποιεί κάθε ευκαιρία ώστε να μετατρέπει την αδυναμία επιβολής των κανόνων δικαίου σε δυναμική υλοποίησης τους, δια μέσου πολιτικών αποφάσεων που δημιουργούν νέες πραγματικότητες.

Είναι μέσα σε αυτά τα πλαίσια, και θωρακισμένοι με τα Ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών, τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, των ευρωπαϊκών αρχών και αξιών, της θωράκισης των θαλάσσιων κυριαρχικών μας δικαιωμάτων, που είμαστε αποφασισμένοι να εμπλακούμε σε έναν νέο γύρο διαπραγματεύσεων στη βάση της συναντίληψης για τους Όρους Αναφοράς, όπως είχε προκύψει από την άτυπη συνάντησή μου της 9ης Αυγούστου με τον Τουρκοκύπριο ηγέτη.

Εκείνο που θα ήθελα να καταστήσω σαφές – θέλω να είμαι απόλυτα ειλικρινής και σαφής -είναι πως δεν θα αποδεχθώ όρους ή προαποφάσεις, με επιλεκτική επιλογή στοιχείων που επιδιώκει προς όφελος των Τουρκοκυπρίων και εις βάρος των Ελληνοκυπρίων, η Τουρκία.

Όπως καλά γνωρίζετε, με βάση τις Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου μεταξύ Μακαρίου – Ντενκτάς το 1977 και Κυπριανού – Ντενκτάς το 1979, ύστερα από έναν ιστορικό συμβιβασμό, η ελληνοκυπριακή πλευρά απεδέχθη τη μετεξέλιξη του ενιαίου κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας σε διζωνική, δικονομική Ομοσπονδία.

Τόσο οι έξι προκάτοχοι μου στην Προεδρία όσο και ο ίδιος προσωπικά, έχουμε αποδείξει μέσα από την αποδοχή θέσεων που ανταποκρίνονται στις ανησυχίες των Τουρκοκυπρίων, την αποφασιστικότητα και τη βούληση μας για να επιτύχουμε μια αποδεκτή και από τις δύο κοινότητες συμφωνία.

Και θέλω να καταστήσω πιο σαφές, ιδιαίτερα απευθυνόμενος προς την Τουρκία και προς τους Τουρκοκύπριους συμπατριώτες μας, πως αυτό που επιδιώκουμε είναι την επίτευξη μιας λύσης που θα οδηγήσει σε ένα κράτος πλήρως απαλλαγμένο από αναχρονιστικά

συστήματα εγγυήσεων ή την παρουσία ξένων στρατευμάτων ή/και την όποια κηδεμόνευση μέσα από αξιώσεις που δεν συναντώνται σε κανένα Σύνταγμα κράτους – μέλους των Ηνωμένων Εθνών ή πολύ περισσότερο σε κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο σεβασμός μας προς την τουρκοκυπριακή κοινότητα έχει αποδειχθεί με την αποδοχή της πολιτικής ισότητας σύμφωνα με τα σχετικά Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, και όχι όπως η Τουρκία θέλει να ερμηνεύει την αποτελεσματική συμμετοχή που εν την ουσία δίδει το δικαίωμα στους Τουρκοκύπριους να αποφασίζουν και εξ ονόματος των Ελληνοκύπριων μέσα από τη διεκδίκηση θετικής ψήφου για κάθε απόφαση των θεσμικών οργάνων της Κεντρικής Κυβέρνησης. Αυτό που αποτελεί ένα δεδομένο σε κάθε ομοσπονδιακό καθεστώς είναι η πολιτική ισότητα. Αλλά εκείνο που είναι ανεπίτρεπτο να δίνεται στην πλειοψηφούσα πληθυσμιακή κοινότητα το δικαίωμα καθορίζει την τύχη του συνόλου των πολιτών, τη θετική ψήφο δηλαδή, κάτι που ακόμα και στο σχέδιο Ανάν δεν υπήρχε, προέκυψε σαν αποτέλεσμα των αξιώσεων της Τουρκίας προκειμένου δια της θετικής ψήφου να ελέγχει ολόκληρο το κυπριακό κράτος αν λάβετε υπόψη τη στρατιωτική παρουσία, την έντονη αξίωση να συνεχίσει η παραμονή κατοχικών στρατευμάτων, συνέχιση εγγυητικών δικαιωμάτων, αλλά και την αλλοίωση της δημογραφικής σύνθεσης της τουρκοκυπριακής κοινότητας που σήμερα κατά πλειοψηφία αποτελείται από Τούρκους έποικους που έχουν εγκατασταθεί στα κατεχόμενα ύστερα από παροτρύνσεις και πολιτική επεκτατισμού της Άγκυρας, την οποίαν έχουμε καταγράψει σε πολλές περιπτώσεις που αφορούν τον ευρύτερο Ελληνισμό.

Όπως έχω κατ' επανάληψιν διαμηνύσει προς το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και την Τουρκοκυπριακή ηγεσία, δεν αρνούμαι τη θετική ψήφο των Τουρκοκυπρίων εάν και εφόσον η ελληνοκυπριακή πλευρά, καταχρωμένη της πλειοψηφίας που διαθέτει, θα επιχειρούσε τη λήψη αποφάσεων εις βάρος ζωτικών συμφερόντων της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Και αυτό είναι μια απάντηση. Πάντοτε, βεβαίως, με την ύπαρξη αποτελεσματικού μηχανισμού ελέγχου ενάσκησης του εν λόγω δικαιώματος.

Έχω ήδη προαναφέρει για το δεδομένο της αποφασιστικότητας και πολιτικής βούλησης να συμμετάσχουμε σε έναν νέο γύρο διαπραγματεύσεων. Τούτο βέβαια εξυπακούει ότι η Τουρκία θα συμβάλει στη δημιουργία του απαραίτητου θετικού κλίματος που πρέπει να υπάρχει δια του τερματισμού κάθε εκνόμου ενεργείας εις βάρος της Κυπριακής Δημοκρατίας είτε αυτές αφορούν την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη είτε τον απειλούμενο εποικισμό της περικλειστής περιοχής της Αμμοχώστου.

Η δε επίκληση της Τουρκία πως μέσω των ενεργειών της στην ΑΟΖ προστατεύει τάχα τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων, έρχεται σε αντίθεση με τη συμφωνία με τους Τουρκοκύπριους που προνοεί πως με την μετεξέλιξη της η Κυπριακή Δημοκρατία θα παραμείνει συμβαλλόμενο μέρος της διεθνούς Συνθήκης για το Δίκαιο της Θαλάσσης και με την οποία προκύπτει η ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μια ΑΟΖ, την οποία η

Τουρκία αποπειράται να περιορίσει, σε βάρος Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, κατά 44%.

Δεν θα ήθελα να αναφερθώ, για λόγους χρόνου, στις προτάσεις που έχουμε υποβάλει και που διασφαλίζουν πλήρως και απόλυτα τα δικαιώματα των συμπατριωτών μας από τα έσοδα που θα προκύψουν από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων.

Έχω εκθέσει, μέσα στο εύρος του χρόνου που μου επιτρέπεται, συνοπτικά τα όσα αφορούν το Κυπριακό πρόβλημα σε συνάρτηση με τους κανόνες διεθνούς δικαίου.

Δεν παραγωγίζομεν τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσομεν είτε σαν αποτέλεσμα νέων τουρκικών αξιώσεων είτε νέων πραγματικοτήτων που η παρέλευση του χρόνου έχει δημιουργήσει.

Συνεπώς, θα συνεχίσουμε να πολιτευόμαστε στη βάση των αρχών που έχω αναπτύξει:

(1) Οι κανόνες δικαίου από μόνοι τους δεν οδηγούν σε λύσεις όπως και οι πολιτικές με άγνοια ή παραγνώρισιν του δικαίου δεν οδηγούν σε βιώσιμες λύσεις.

(2) Η πάροδος του χρόνου εξουδετερώνει το αρχικά δίκαιον ή δημιουργεί νέα δεδομένα που οδηγούν σε «νέους κανόνες» ή οιονεί δίκαιον.

(3) Ο συμβιβασμός ή ο πραγματισμός είναι η ζεύξη πολιτικών αποφάσεων και δικαίου και παρά το ότι ενδεχομένως να μην είναι απόλυτα συμβατός με το δίκαιο δυνατόν να είναι δικαιότερος από ότι τα αποτελέσματα που δημιουργούνται εκ της ατολμίας, της στασιμότητας και των αδιεξόδων.

(4) Οι πολιτικές ηγεσίες θα πρέπει να ηγούνται και όχι να άγονται από τυχόν συναισθηματικές εξάρσεις του λαού.

και

(5) Ηγέτης που θέτει υπεράνω του εθνικού καλού το πολιτικό κόστος του ιδίου είναι ανάξιος να κυβερνά.